Straffe vrouwen in de bijbel en in de Kerk
(2) Dwarsliggers

Lezing

Er kwam in Egypte een nieuwe koning aan de macht, die Jozef niet gekend had. Hij zei tegen zijn volk: ‘De Israëlieten zijn te sterk voor ons en te talrijk. Laten we verstandig handelen en voorkomen dat dit volk nog groter wordt. Want stel dat er oorlog uitbreekt en zij zich aansluiten bij onze vijanden, de strijd tegen ons aanbinden en uit het land wegtrekken!’ Er werden slavendrijvers aangesteld die de Israëlieten tot zware arbeid dwongen. Ze moesten voor de farao de voorraadsteden Pitom en Raämses bouwen. Maar hoe meer de Israëlieten onderdrukt werden, des te talrijker werden ze. Ze breidden zich zo sterk uit dat de Egyptenaren een afkeer van hen kregen. Daarom beulden ze hen af en maakten ze hun het leven ondraaglijk met zwaar werk: ze moesten stenen maken van klei en op het land werken, en ze werden voortdurend mishandeld. Bovendien gelastte de koning van Egypte de Hebreeuwse vroedvrouwen, Sifra en Pua geheten, het volgende: ‘Als u de Hebreeuwse vrouwen bij de bevalling helpt, let dan goed op het geslacht van het kind. Als het een jongen is, moet u hem doden; is het een meisje, dan mag ze blijven leven.’ Maar de vroedvrouwen hadden ontzag voor God en deden niet wat de koning van Egypte hun had opgedragen: ze lieten de jongetjes in leven. Daarom ontbood de koning de vroedvrouwen. ‘Wat heeft dit te betekenen?’ vroeg hij hun. ‘Waarom laat u de jongens in leven?’ De vroedvrouwen antwoordden de farao: ‘De Hebreeuwse vrouwen zijn anders dan de Egyptische: ze zijn zo sterk dat ze hun kind al gebaard hebben voordat de vroedvrouw er is.’ God zegende het werk van de vroedvrouwen, zodat het volk zich sterk uitbreidde. En omdat de vroedvrouwen ontzag voor God hadden, schonk Hij ook aan hen nakomelingen. Toen gaf de farao aan heel zijn volk het bevel om alle jongens die geboren werden in de Nijl te gooien; de meisjes mochten in leven blijven.

Ex 1,8-22 (NBV21)

Overweging

Toen Ann, Koen en ikzelf de cyclus “Straffe vrouwen” voorbereidden, defileerden voor onze ogen een hele stoet Bijbelse niet-Bijbelse, kerkelijke en niet-kerkelijke vrouwen. Hoe kwamen we terecht bij de vroedvrouwen Sifra en Pua? Wij maakten kennis met hen op een Bijbelavond in Roeselare, en luisterend naar de lezing merkten dat de problemen van toen nog altijd die zijn van nu, een grote nood blijft aan zorgende handen, maar ook aan vrouwen en mannen die niet bang zijn om serieus te gaan dwarsliggen. Vandaar de titel van deze viering.

De actualiteit in Soedan en Oekraïne, de genocide in Gaza, de immigranten in Groot-Brittannië doen mij terugdenken aan de vroedvrouwen Sifra en Pua. Zij leken zo wijs en hun problemen zo actueel dat Anne, Koen en ikzelf vonden dat ze ‘n plaats verdienen in de lijst van straffe vrouwen.
Wat zegt het verhaal. De Hebreeërs, de oeroude naam van de Joden, zijn door de lotgevallen van Jozef en zijn broers in Egypte terecht gekomen. Het immigrantenvolk wordt zo talrijk dat ze een bedreiging vormen en de farao een weg zoekt om hen te liquideren. Hij beveelt de Hebreeuwse vroedvrouwen dat ze de jongetjes bij de geboorte moeten doden, zodat zij geen nageslacht kunnen verwekken. De farao maakt het bevel heel concreet: gooi de jongetjes in de Nijl. Pua en Sifra zeggen: neen! Zij zijn burgerlijk ongehoorzaam, ze liggen dwars.

Nico ter Linden – de schrijver van de onvolprezen reeks boeken die de Bijbel hervertellen en op die manier ontsluiten [i] – noemt die vrouwen twee engelen Gods. En die twee vrouwen zijn wat je noemt wijs. Vroede vrouwen zijn het. Ze spelen niet voor god, ze vreesden God. Dat betekent in de Bijbel niet

dat ze bang zijn voor de Eeuwige, dat betekent dat zij weten van goed en kwaad en van trouw, dat zij vervuld zijn van eerbied en heilige huiver. En dat mag je ook van deze vrouwen verwachten, want het is hun roeping en hun ambacht om nieuw leven geboren te laten worden, niet om nieuw leven de nek om te draaien. Tevergeefs tracht de goddeloze koning hen in te huren om de schepping naar de verdoemenis te helpen. De vrouwen plegen burgerlijke ongehoorzaamheid, de jongetjes wordt geen haar gekrenkt".

Tussen haakjes. Dit is een mooie rechtzetting van ons begrip van de "vreze Gods". Dat begrip klinkt in onze oren als angst. Dat is het niet, het is een diep, warm besef van de Eeuwige. En deze vrees mogen we elkaar toewensen.
Vreze Gods, let op, onze Sifra en Pua zijn slim, ze zijn handig. De vreze Gods sluit gezond verstand en nuchter ingrijpen niet uit, integendeel. Ze hebben ook zin voor humor en vinden uit dat de Hebreeuwse vrouwen zo sterkzijn dat ze geen vroedvrouw nodig hebben.

In de titel van deze viering noemen we de vrouwen dwarsliggers. De publieke opinie noemt dwarsliggers meestal ambetanterikken, de "ja maar-zeggers", ja maar zo niet! Koen zei het anders: zonder dwarsliggers geen spoorwegen, zij zorgen voor stabiliteit en veiligheid zodat de trein vaart kan maken.

Deze cyclus heet "Straffe vrouwen in de bijbel en in de Kerk". Terecht geldt ook voor hen de toevoeging: "in de Kerk". Omdat ze opkomen voor andere vrouwen, omdat ze dwarsliggers zijn, daardoor behoren zij tot de Kerk. Door hun ontzag voor God, ander woord voor vreze Gods. Sifra en Pua zijn onze overgrootmoeders door wat ze zijn, door wat ze doen. Nico ter Linden schrijft dat hun naam eigenlijk betekent "schoonheid" en "schittering".

Ze zijn ook de overgrootmoeders van de vrouwen die in onze tijd de vondelingenschuif organiseren. Zorg voor het leven. Wat moet er omgaan in de moeder die haar baby daar komt neerleggen, je kind afstaan opdat het zou leven. Zorg voor het leven. Op 'n correcte manier adopties begeleiden. We kennen allemaal gezinnen die – niet zonder vraagtekens – kinderen geadopteerd hebben, als pleegkind hebben opgenomen, en waar het wél goed is gekomen.

Ik herinner me een tv-programma waarin een reporter op bezoek ging bij een vrouw die baby's van enkel dagen of weken oud opvingen, goed wetend dat het maar voor een tijdje was, goed wetend dat zij de baby na weken of maanden met pijn in het hart weer zouden moeten loslaten. We mogen gerust af en toe dwarsliggen. Ik denk aan de uiteen geslagen en natgespoten betogingen in Antwerpen.

Het verhaal van Pua en Sifra is het begin van het tweede Bijbelboek, het boek Exodus, een verhaal van genocide. Genocide heeft sinds de twintigste eeuw andere methodes, in Auschwitz, in Srebenica, in Soedan, openlijk in Gaza en sluw, nauwelijks opgemerkt, op de westelijke Jordaanoever. Er zijn veel Sifra' en Pua's bij de betogers in Antwerpen, en over 'n paar uur zullen er ook weer veel zijn bij de betogers voor Palestina in Brussel.
Pua en Sifra, patroonheiligen van bezorgde, zorgende vrouwen. Het is niet te geloven dat hun verhaal nu nog actueel is. Zorg voor het leven, een gestalte van de vreze Gods.

Annemie Schreel
De Lier, Brugge, 16 november 2025

[i] Nico ter Linden, *Het verhaal gaat - deel 1 'De Thora'*, p. 201 en volgende. Nico ter Linden hervertelt de Bijbel in vijf delen, verschenen in 1996 bij de Uitgeverij Balans, in ons land verspreid door de Uitgeverij Van Halewyck. De boeken zijn 'n heel toegankelijke manier om de Bijbel zelf te lezen en zijn nog antiquarisch te vinden.